

Milan SOUČEK

Filosofie přírody Jakoba von Uexkülla

Přírodovědecká fakulta UK

Obor: Teoretická a evoluční biologie

Jádrem práce Milana Součka není nějaký souhrnný výklad díla Jakoba von Uexkülla, nýbrž pokus na základě Uexküllova přístupu k biologii uchopit filosofické aspekty jeho chápání života, jak je implikováno v jeho záměru studovat živou bytost spolu s jí vlastním prostředím, a to jak ve smyslu předpokladů, tak i ve smyslu možností navazování na uexküllovské inspirace. Proto stačí stručný přehled Uexküllových základních pojmů (*Merkwelt-Wirkwelt-Innenwelt* a *Umwelt*), protože autorovi jde o hledání kořenů, snaží se zasadit toto pojetí do širšího kontextu, jímž je novověké pojetí subjektu, které je integrováno do biologického myšlení. Tento postupný proces osvětluje kap. I.3 (od Descarta ke Kantovi) a zejména kap. I.4 („Jakob von Uexküll a Immanuel Kant“); jinak řečeno, Milan Souček chce prokázat, že je zde určitá analogie v pojetí vztahu organismus-*Umwelt* ke Kantovu chápání fenomenálního světa, jehož strukturou jsou formy názoru a kategorie, tedy je v jistém smyslu „zrcadlem“ toho, jak je uzpůsoben vnímající a poznávající subjekt.

Zde se patrně rýsuje dvojitý směr možných úvah. První, který posuzovaná práce sleduje podrobněji, souvisí se shodami a odlišnostmi vzhledem ke Kantovi a kantovství; shody jsou nápadné, byť jde o „naturalizaci“ Kantova transcendentalismu, a tedy by asi byly důležité inspirace až z pozdější doby, například zmíněného E. Macha či R. Avenaria, což je současně – prostřednictvím pojmu *Lebenswelt* – i určitá spojnice k fenomenologii. Tento posun („naturalizace“) pak vysvětluje i rozdíly, jež Milan Souček zmiňuje, zejména tam, kde upozorňuje na jisté inkoherece, projevující se u Uexkülla tam, kde naznačuje nějakou možnost absolutního společného základu existujících „umweltů“. Již otázky, které v této souvislosti M. Souček klade (str. 24-25), svědčí o tom, že jeho přístup je zajímavý jak filosoficky, tak zcela jistě i „obecně biologicky“.

Druhý směr úvah je spíše naznačen: Uexküllova biologie živého organismu předpokládá jistou teorii znaků-životních projevů (proto je také v exkurzu do novověké filosofie

důležitá zmínka o Lockově teorii znaků), tedy zakládá biosémiotiku (zdá se mi, že to je jedno z možných vysvětlení toho, proč se Uexküll často a rád vyjadřuje jazykem hudby). Myslím, že zde by pak bylo problematické přejít od elementární biosémiotiky živých organismů k „sémioze“ v lidském světě: „člověk“ již význam jednoduše či nezprostředkovaně „nejeví“, nýbrž označuje, do hry vstupuje určující úloha kontextu atd. Ale právě díky práci M. Součka je možné si toto vše lépe uvědomit. Zdá se mi, že by asi bylo vhodné upozornit na souvislost nikoli se strukturalistickým myšlením (str. 31), nýbrž zejména se systémovou teorií a „autopoietickými“ systémy – i tam je potom velmi důležitý problém „hranice umweltu“, na který autor upozorňuje, a vedle toho i obecný problém systém-okolí (při uznání návaznosti jednoho na druhé). Druhou část práce o „poetickém nahlížení živého“ pokládám za vynikající nápad a byl bych velmi rád, kdyby jej Milan Souček někdy uchopil systematickým způsobem. Z náznaků v práci obsažených je totiž patrné, že se dotkl velmi originálního tématu. Myslím, že celkové zhodnocení podané diplomové práce je velmi jednoduché: autor prokazuje schopnost velmi samostatného zpracování originálního tématu a na jeho výkonu je třeba ocenit, že otevírá velmi zajímavé možnosti dalšího zkoumání. Práci navrhuji hodnotit jako výbornou.

Miroslav Petříček

15. 5. 2007

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

